

A szükség új arcai

Az éhezők száma egy milliárdra emelkedett 2009-ben, s így 150 millióval nőtt a mostani „élelmezési válság” kezdete óta. Minden ötödik másodpercben meghal egy gyerek az éhezés következményeiben. Ez politikai botrány abban a világban, amely mindenki számára elegendő élelmi-szert termel.

Korunk egyik jellemzője, hogy nem esik nehezünkre számos további példát megnevezni annak érdekében, hogy megerősítsük a szegények melletti aktív kiállás aktualitását és jelentőségét. Amíg tény az éhezés, a szegénység, az elnyomás és sok-sok ember idő előtti halála, miközben szédítő gazdagság összpontosul kevesek kezében, addig tökéletesen jogosult a felszabadítási teológiák léte. Ugyanakkor emlékeztünkbe kell idéznünk, hogy a felszabadítási teológia egyáltalán nem új teológia, hanem az jellemzi, hogy a szegénység és a kirekesztés történelmi tapasztalatának megfelelően újból föltárja a keresztyén hit lényegét.

A felszabadító teológia ma is érvényes kínos kérdése, amelyet Latin-Amerika katolikus püspökei először 1968-ban tettek fel a kolumbiai Medellinben, így hangzik: Kész-e az egyház arra, hogy magáévá tegye a szegények bajait és küzdelmeit, és védelmezze ügyüket? Ehhez szorosan kapcsolódik az a készség, hogy a civil társadalomból kiindulva vállaljuk az egyenjogúsító, ellenálló cselekvést, és ebben a tevékenységben keressük saját hitünk inspirációját – aminek során ellenálló hitté formálódik a hitünk. A teológiára ekkor az a szerep hárul, hogy kritikusan reflektáljon a kirekesztettek, a szegények és a szegénnyé tettek melletti elkötelezettségre. Ebben döntő szerepet játszik a kirekesztettekkel találkozás és a Krisztussal találkozás egyidejűsége. A kirekesztett személy így kiált: „Élni akarok!”, s e kiáltásával olyan valóságot tár fel előttünk, amely eddig el volt rejtve előlünk. Ebben az összefüggésben említsük meg egy salvadori apáca tanúságtételét. Nyomatékosan ecsetelte, hogy amikor

olyan nőket látogatott meg, akik családi erőszak áldozatai lettek, sosem volt képes Istenről beszélni; inkább ezeknek az asszonyoknak az élményei világították meg számára radikálisan új módon Istent.

A legkülönbözőbb árnyalatú felszabadítási teológiák azzal tűnnek ki, hogy a szegények szociális szükségében és kiáltásában felhívást látnak a tevékeny szolidaritásra, és e cselekvésből kiindulva új módon fedezik fel az egyiptomi kivonulást, a nyolc boldogság és a kenyérszaporítás Istenét.

A társadalom peremén élő nők, férfiak, gyerekek és öregek valóságtagasztalata a kiindulópontja annak a kérdésnek, milyennek kell lennie ma a szegények melletti állásfoglalásnak, és egyáltalán kik a szegények. Elvont szegények nem léteznek – és ha elvont kategóriaként léteznek bizonyos teológusok fejében, akkor bizony át kell adniuk a helyet a szegénység konkrét élettörténeteinek, egyedi sorsainak és társadalmi összefüggéseinek.

A szegénység konkrét arcaihoz való odafordulás azt eredményezte, hogy a felszabadítás eredeti teológiája időközben „az identitás számos felszabadítási teológiájának” készített helyet, ahogyan Fernando Castillo chilei felszabadítási teológus mondja. Így jött létre a feminista teológia, a különböző indio-teológiák, afroamerikai teológiák és észak-amerikai latin teológiák, valamint olyan teológiák, amelyek például sajátosan a nagyvárosi fiatalok kétségbeesett helyzetével foglalkoznak. Ez azt mutatja, hogy elmozdulás történt az 1968 utáni évek egyetemessé felszabadítási teológiájától a szegénység és a kirekesztés új arcai felé.

Bármilyen értékesek is ezek az emberközeli teológiák – nem képesek témává tenni egy olyan alapproblémát, amely a szegények és a gazdagok, illetve a megcélzott gazdasági növekedés és a még beláthatatlan éghajlatpolitikai és társadalmi következmények közötti növekvő szakadék láttán

vetődik fel: az alapvető irányváltás szükségességét.

Ez biztosan nem a Dél felszabadítási teológiáinak elsődleges feladata – kritikám inkább Észak felszabadítási teológiáinak szól. Kívánatos lenne, hogy a keresztények a „szegénység Európában” témával foglalkozás mellett egyre inkább vegyék a bátorságot ahhoz, hogy ideológia-kritikusan és strukturális szempontból kritizálják a helyi és globális elnyomás és kizárási mechanizmusokat, és felkínálják a gazdasággal, a kultúrával és a – „világi” módon is megközelíthető – „mértékletesség spiritualitásával” kapcsolatos javaslataikat.

Ez az elképzelés érinti a felszabadítás céljának kérdését: A felszabadítás természetesen kívánatos, de mikor érjük el a szabadság helyes mértékét? Honnan meríthetünk ösztönzést a mértékletesség életmódjához, a „mindenkinek elég” gazdaságához? Mire van szükség ahhoz, hogy a gazdasági válság idején sokat emlegetett jelszó, „a határok lázadása” (Franz Josef Hinkelammert) alapvető irányváltáshoz vezessen? Válaszként hadd emlékeztessenek az 1989. november 16-án meggyilkolt jezsuita, **Ignacio Ellacuría** testamentumára. Azt írja, hogy a „gazdagság civilizációja” – amelyet a fejlődés motorjaként fognak fel, de amely nem tehető egyetemessé – csak az összes szegények és elnyomottak segítségével állítható meg, és fordítható az ellenkezőjére, a „szegények civilizációjává”, amelynek középpontjában a szegények szempontjai állnak, az ő szükségleteik és gondolkodásuk, nem pedig a piac és a tőkefelhalmozás szükségletei. Ebben a hozzászólásban a spiritualitás jelentősége az eredeti mozzanat: a szegénység civilizációja *Ellacuría* számára spirituális program is, amely az emberi méltóságba vetett hitet és a mindenki számára megélni érdemes jövő reményét összekapcsolja az isteni szeretettel, amely akkor közli magát, amikor a szegények arcára tekintünk.

Andreas Hugentobler-Alvarez

Forrás: Publik-Forum, 2009/24

A szerző a svájci Freiburg egyetemén tanító teológus.